

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

	Факультет міжнародних відносин, політології та соціології Кафедра політології
---	--

ГЕОПОЛІТИКА СИЛАБУС

Ступінь вищої освіти	перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма:	052 «Політологія»
Обсяг	Кількість кредитів: 4 (120 годин)
Мова викладання:	українська
Рік навчання:	4 (четвертий)
Семестр:	7 (сьомий)
Дні, час, місце	За розкладом занять: Платформа Zoom, підключитися: https://us05web.zoom.us/j/3973779942?pwd=S3IwbE85MEdCK3JoOFlnb1Nyd1VxZz09 Ідентифікатор конференції: 397 377 9942 Код доступу: 262976
Викладач	Узун Юлія Вадимівна - д. політ. н., професор кафедри політології
Контактний телефон	067 481 73 16
E-mail	uzun.ulia76@gmail.com
Кафедра	політології
Консультації	За розкладом консультацій викладачів кафедри; У дні проведення практичних, лекційних занять; Онлайн-консультації. Платформа zoom.
Комунікація	Здійснюється через очні зустрічі, месенджери та електронну пошту

АНОТАЦІЯ КУРСУ

<p>Місце дисципліни в освітній програмі: Дисципліна включена до переліку вибірових освітніх компонентів (ВК) освітньо-професійної програми (ОПП) для <i>першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 – «Політологія»</i>. Пререквізити: Світова політика Нового та Новітнього часу; Історія України. Політична історія України; Філософія; Класичні стилі мислення в політиці; Територіальна політика в ЄС; Міжнародні відносини: теорія та сучасність; Політична географія. Постреквізити: Міжнародне право; Зовнішня політика України; Політика європейської інтеграції; Політичне прогнозування.</p>
<p>Предмет: чинники формування та розвитку геополітичного потенціалу держави в процесі її становлення в якості геополітичного суб'єкту в системі геополітичних відносин.</p>
<p>Мета: опанування здобувачами вищої освіти науково-історичних та теоретико-методологічних засад геополітики як одного з напрямів соціально-політичної галузі досліджень.</p>
<p>Завдання дисципліни - це формування у здобувачів вищої освіти здатності: 1) визначати причино-наслідкові зв'язки внутрішньо-політичних та зовнішньо-політичних чинників розвитку територіально-політичних утворень, які розвивають статус суб'єктів геополітики і</p>

є об'єктом геополітичних досліджень; 2) визначати, на основі різних теоретико-методологічних традицій, етапи геополітичної динаміки світового розвитку; 3) характеризувати напрями розвитку теорії геополітики; 4) застосовувати методологію геополітичних досліджень до аналізу стану та динаміки розвитку територіально-політичних утворень, регіональних і макрорегіональних відносин між ними; 5) застосовувати науково-категоріальний апарат, сформований в геополітиці при здійсненні аналітичних функцій та геополітичних досліджень; 6) тлумачити існування різних версій геополітичної хронології, характеризувати геополітичні епохи та причини їх змінності; 7) визначати чинники формування систем міжнародних відносин та систем «балансу та рівноваги»; 8) пояснювати етапи розвитку геополітичної суб'єктності держав-світових гравців 9) характеризувати особливості розвитку геостратегій і тактик реалізації національних інтересів; 10) реконструювати історико-теоретичне підґрунтя формування національних геополітичних шкіл; 11) визначати чинники геополітичної суб'єктності світових та регіональних гравців; 12) визначати стан розвитку геополітичних процесів.

Очікувані результати: РН03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності; РН04. Мати навички професійної комунікації; РН07. Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку геополітики; РН08. Вміти використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат геополітики; РН09. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування геополітичної думки; РН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати геополітичні процеси та явища; РН11. Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності; РН12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування; РН13. Вміти аналізувати геополітику та геостратегію на макрорегіональному та глобальному рівні.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: історію розвитку геополітики та геополітичних досліджень; історію джерельної основи розвитку теорії геостратегії та геополітики; методологію геополітичних досліджень; закони та категорії, задіяні у геополітичних дослідженнях; версії геополітичної хронології; особливості балансу відносин в історії геополітичних епох; чинники формування геополітичної суб'єктності держав-світових гравців; особливості геостратегій і тактик реалізації національних інтересів; історико-теоретичне підґрунтя формування національних геополітичних шкіл; особливості теорій геополітичних шкіл; чинники геополітичної суб'єктності сучасних світових та регіональних гравців; стан розвитку світового та регіональних геополітичних процесів.

вміти: розв'язувати спеціалізовані завдання в сфері політології та застосовувати теорії і методи політичних досліджень та аналізу геополітики в експертно-аналітичній, політико-організаційній, консультаційній, викладацькій і громадській сфері професійної діяльності; обирати та визначати методологію геополітичних досліджень; знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел; працювати в команді; спілкуватися з представниками професійних груп різного рівня; забезпечувати якість виконуваних досліджень; застосовувати основи геополітичної теорії, геополітичного аналізу, порівняльної та прикладної геополітики; визначати особливості реалізації геостратегій, системи чинників, що сприяють розвитку геостратегії; використовувати геополітичні теорії, концепти та методи для аналізу геополітики гравця; професійно виконувати політико-організаційні, експертні, дорадчі та консультаційні функції на національному та міжнародному ринку праці.

ОПИС КУРСУ

Форми навчання:	1) лекційні заняття (20 год.); 2) практичні заняття (20 год.); 3) організована самостійна робота студентів (80 годин). Самостійна робота включає: [1] – підготовку до практичних занять; [2] – опрацювання лекційного матеріалу; складання тематичного тезаурусу; [3] – самостійне опрацювання літератури та джерел; підготовка конспекту за питаннями самостійної роботи; [4] – виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (підготовка доповіді; реферату; презентації). 4) індивідуальні консультації.
Методи навчання	1) словесний та наочний (публічні доповіді та демонстрація презентацій); 2) практичний (виконання практичних завдань; робота із веб-сайтами організацій; підготовка і здійснення доповідей перед аудиторією; опрацювання матеріалу шляхом підготовки презентації; тестові вправи); 3) інтерактивний (колективне та індивідуальне опрацювання завдань під час лекційних, практичних занять з використанням дискусивних практик, виконання ІНДЗ, презентація ІНДЗ та інших результатів сам. роботи).

Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1: Теоретико-методологічні основи геополітики. Хронологія геополітичних процесів

ТЕМА 1. Геополітика як напрям досліджень. Джерела та теоретико-методологічні підходи дослідження геополітичних систем та процесів. Науковий статус геополітики. Понятійний та аналітично-дослідницький апарат геополітичного аналізу. Географічний чинник в соціально-політичній історії. Географічний детермінізм. Криза суспільствознавства та філософія «позитивізму». Скалоцентризм, редуccionізм та «геополітичне» мислення. Військово-стратегічні концепції. Військова соціологія та політологія. Геостратегія. Методологічні основи геополітичного дослідження.

ТЕМА 2. Хронологія геополітичних процесів. Особливості до-Вестфальської геополітичної епохи. Сприйняття часу: «хронос» і «кайрос» в дослідженні історичних процесів. Авторські версії хронології геополітичних процесів. Природні, геоекономічні та геополітичні цикли. Історія людства як зміна геополітичних домінант. Ознаки та структурні елементи геополітичних епох. Історія та географія експансії держав як історія геополітичних відносин. Геополітичні «картоїди». Динаміка процесу колонізації в історії. Перша неконкурентна ера колонізації.

ТЕМА 3. Хронологія геополітичних процесів. Особливості Вестфальської, Віденської, Версальської, Потсдамської та Біловезької геополітичних епох. Чинники зміни геополітичних епох. Причинно-наслідкові зв'язки в зміні геополітичної гегемонії. Велика вісімка у боротьбі за гегемонію. Геопросторові зміни в реалізації геостратегій. Зміни характеру імперської присутності: від «територіального володіння» до «просторового розвитку». Зміни типів геополітичної залежності. Форми «центр-периферійних» відносин. Реваншизм.

Змістовний модуль 2: Геополітичні школи та їх вплив на сучасні геополітичні процеси

ТЕМА 4. Геополітика Німеччини: історія, сучасність, теоретичне обґрунтування. Особливості територіально-політичного розвитку німецьких рейхів. Історичні наслідки реваншизму. Формування геополітики як науки та дисципліни в Німеччині. Геополітика на службі фашистського режиму. Післявоєнна історія Німеччини: особливості геополітичного стану. Відновлення Німеччини як континентального гравця. Від панєвропейського Союзу до ЄС. Багатофакторний аналіз геополітичного потенціалу та стану геоекономічного розвитку. Реваншизм, нові геополітичні виклики, коаліції, загрози.

ТЕМА 5. Паназіазім: теоретичні основи, історичні та сучасні версії реалізації

5.1. Японія в системі геополітичних відносин. Епоха «сакоку» та її крах в середині XIX ст. Реформи та розвиток японського імперіалізму. Особливості Кіотської геополітичної школи традиціоналістів. Японський націонал-соціалізм. Експансіоністські ідеї. Концепції єдиної Азії. Японське євразійство. Японській атлантизм. «Рах Јароніса». Доктрина «Арка свободи та

співпроцвітання». 5.2. *Китай* в системі геополітичних відносин: історія розвитку. Китайський паназіазізм. Система геополітичної та гео економічної конкуренції в Східній та Центральній Азії. Геополітичні завдання гравців. Їх участь у формуванні нового світового порядку.

ТЕМА 6. Політика «атлантизму» та її обґрунтування в теоріях англо-американської геополітичної школи. «Атлантизм» як принцип розвитку британського та американського імперіалізму. Формування, розвиток, особливості Британської імперії. Британський націонал-протекціонізм. Історія розвитку панамериканізму. Формування, розвиток, особливості США як світового центра. Теорії англо-американської школи. Категоріально-понятійний апарат англо-американської школи. Геополітична стратегія і військово-політичні тактики ХХ ст. Обґрунтування глобальної та макрорегіональної присутності. Поліцентричність та ієрархічність глобального устрою в геополітичних теоріях. Театри дій та типи залежних територій обох імперій. Від колоніалізму до політичної опіки. Сучасні форми націонал-протекціонізму.

ТЕМА 7. Французька геополітика та її теоретичне підґрунтя. Мондіалізм та його французькі ідейно-політичні коріння. 7.1. *Франція*: роль в розвитку геополітичних епох. Французький імперіалізм. Теоретико-методологічні підходи французької школи геополітики. «Просторова революція» 60-х рр. ХХ ст.. Французька геополітика та французька думка стосовно інтеграції ЄС. Гео економіка Франції. Форми геополітичного впливу. Геополітичні завдання в Стратегії національної безпеки. Реваншизм. Нові геополітичні виклики, коаліції, загрози. 7.2. *Мондіалізм та теорії конвергенції* другої половини ХХ ст. Ідеї «Європи від Атлантики до Уралу», «континентальної» Європи. «Нові праві»: витоки та сучасні теоретичні напрями. «Старі праві». «Нові ліві». Мондіалізм: ідеї, структури та міжнародні фінансові центри.

ТЕМА 8. Країни Східної та Південної Європи в системі геополітичних відносин. Національні ідеї розвитку, регіонального співробітництва та домінування. 8.1. *Панславизм: історичні витоки та концептуальні версії.* 8. 2. *Ідеї «Великої Польщі».* 8.3. *Ідеї «Великої Румунії».* 8.4. *Ідеї «Великої Угорщини».* 8.5. *Ідеї «Великої Росії»;* 8.6. *Україна в системі геополітичних відносин, концепцій, ідей. Українські геополітичні концепції.* Завдання в Стратегії національної безпеки. 8.7. *Ідеї «Великої Сербії»; «Великої Албанії», «Великої Греції»,* тощо.

ТЕМА 9. Геополітика Туреччини: історія та сучасність. Пантюркізм та пантуранізм в історії геополітичних процесів Західної Азії. Формування та територіально-політичний розвиток Османської імперії. Пантюркізм як ідеологія об'єднання тюркських народів. Реформи молодотурків, поширення ідей тюркізму, османізму і ісламізму Руху «Нові Османи» ХІХ ст. Іттїхадізм молодотурків і джадідізм тюркістів як основа конфлікту. Османізм, іттїхадізм молодотурків. Організації пантюркістів. Поняття «туркізм», «тюркізм», «османізм», «туранізм». Встановлення Республіки в 1922 р. Політика турецького націоналізму. Відновлення ідеології пантюркізму у другій половині ХХ ст. Політизація пантюркізму та тюркешізм. Відродження султанізму, османізму та ісламізму. Тактика «м'якої сили». Стан гео економічного та геополітичного розвитку. Реваншизм. Нові геополітичні виклики, коаліції, загрози

ТЕМА 10. Панарабізм та панісламізм – активні геополітичні доктрини країн Азії та Африки. 10.1. *Панарабізм.* Історія територіального розвитку арабських Халіфатів. Панарабізм. Політична мапа Близького Сходу до та після Першої світової війни. Арабська революція 1917-1918 рр. «Епоха арабського Відродження». Релігійне питання. Рух фараонізму. Фінікійство та сирійський націоналізм. Арабська політична думка : вплив на ідеї єдиної арабської ідентичності. Боротьба за незалежність держав Північної Африки та Західної Азії після Другої світової війни.. Союзна арабська державність. Ідеї арабо-африканського союзу. Арабська весна – «доміно» в 2011. 10.2. *Іслам та панісламізм.* Релігійно-політичні течії, мазхаби, тарікати. Ісламська концепція світопорядку. Панісламізм.

Перелік основної рекомендованої літератури

1. Вегеш М., Палінчак М., Петрінко В. Геополітика в постатях і термінах : підручник. Ужгород : Гельветика, 2020. 786 с.
2. Гудзеляк І., Ванда І. Політична географія : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 180 с.
3. Дністрянський М. Геополітика: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 304.

4. Дністрянський М. Політична географія та геополітика України : навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 344 с. URL: <https://bohdan-books.com/upload/iblock/aba/aba2165c11e37e3358d07a83e8b10cf2.pdf>.
5. Вегеш М. Бжезінський про геополітичні пріоритети України: еволюція оцінок. *Політика і державне управління*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. С. 26–31.
6. Липа Ю. Призначення України. URL: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3695/file.pdf>
7. Дністрянський М. Закони геополітики: історичні міфологеми, ідеологічні установки чи реальні глобальні тренди? *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія Географічні науки*. 2013. № 16. С. 163–167.
8. Коч С. Транскордоння: простір соціального порядку та дії. Одеса: Фенікс, 2019. 357 с.
9. Узун Ю.В., Коч С.В., Регіональне конструювання в геополітиці західних сусідів України. *Міжнародні відносини та зовнішня політика держав в еру пост-правди* / Під заг. редакцією О. І. Брусилівської. К.: Вадекс, 2018. С. 100–136. URL: <http://cis-onu.com/images/pdf/post-truth.pdf>.
10. Узун Ю.В. Привласнення простору: організація взаємодії в складних політичних системах. Одеса: Фенікс, 2021. 378 с.

Оцінювання

Навчальна дисципліна вивчається протягом одного семестру та складається з двох змістових модулів (ЗМ). По завершенню курсу здобувачі вищої освіти складають залік.

На залік виносяться вузлові питання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання. Результати навчання оцінюються за 100-бальною системою. За результатами оцінювання змістового модуля здобувачам виставляються бали. Під час викладання лекційного матеріалу лектор може здійснювати контрольні опитування здобувачів. Так, засоби діагностики якості вищої освіти *включають в себе*:

Поточний контроль:

- усний контроль: індивідуальне і фронтальне опитування, бесіда, захист рефератів, доповідь, оцінювання доповідей;
- письмовий контроль: оцінювання якості виконання самостійної роботи за темами;

Періодичний контроль:

- тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями (тестування).

Підсумковий контроль: ЗАЛК.

Критерії оцінювання

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів вищої освіти в обговоренні проблемних питань	від 0 до 5
Виконання ІНДЗ за однією із запропонованих тем (доповідь та демонстрація презентації)	від 0 до 5
Періодичний контроль:	
Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	від 0 до 5

Опитування на занятті, участь в обговоренні проблем-	0	Здобувач є лише спостерігачем на практичному занятті; не виступає і не задає питань; дає неправильні відповіді на запитання, демонструє незадовільне знання понятійного апарату і джерел.
	1-3	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; іноді виступає; допускає помилки, відповідаючи на питання; пасивно працює на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і джерел.

них питань	4-5	Здобувач бере активну участь у практичному занятті, в обговоренні проблемних питань, користується додатковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; здатний публічно представити матеріал.
Виконання рефератів; доповідь та демонстрація презентації	0	Не зараховуються реферати (доповіді) та презентації, виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	2	Доповідь та презентація самостійними, але актуальність не опрацьована, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал є формальним, висновки не конкретизовані (відсутні), тема не розкрита.
	3	Доповідь та презентація самостійні, оформлення відповідає вимогам із порушеннями, актуальність опрацьована, теоретичний аналіз містить неточності, але здобувач за допомогою викладача виправляється, висновки формальні, але тема цілком розкрита із незначними прогалинами.
	4	Доповідь та презентація самостійні, актуальність теми опрацьована із зазначенням невіршених раніше аспектів, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач без допомоги викладача пояснює матеріал, висновки самостійні, але не оригінальні, тема формально розкрита, містить посилання на джерела.
	5	Доповідь та презентація самостійні, актуальність розкрита із зазначенням невіршених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза, історико-теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач вільно презентує оригінальний матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку – самостійні судження, підкріплені доказами; є посилання на джерела.
Контр. робота за модулями	0	Відповідь на запитання неправильна.
	5	В контрольній роботі кожного з модулів по 5 запитань: 1 бал за кожен правильну відповідь.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90 – 100	A	Зараховано
85 – 89	B	
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	
35 – 59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розподіл балів

	Поточний та періодичний контроль										Підсумковий Контроль	Сума балів	
	Змістовний модуль 1			Змістовний модуль 2									Загалом балів
Теми	T 1	T 2	T 3	T6	T5	T6	T7	T8	T9	T10		залік	
Практ	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	50 балів		
Сам. робота	Р-ти №1-3 по 10 балів										30 балів		
Контр. роботи	за 1 модулем (5 балів)			за 2 модулем (5 балів)							10 балів		
	50			40							90		10

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ.

форми	методи контролю	строки виконання завдань
Самостійні письмові роботи	Три самостійні роботи (в 1 модулі)	Студент виконує передбачену самостійну роботу за кожною темою практичного заняття, формує конспект виконання самостійної роботи, демонструє наявність конспекту з виконаними завданнями на практичних заняттях (поточний контроль). Студент обирає тему ІНДЗ (індивідуального науково-дослідного завдання), актуального для конкретного практичного заняття, готує доповідь та мультимедійну презентацію за цією темою на конкретну дату практичного аудиторного заняття. Студент отримує консультацію викладача.
Підготовка доповіді	Публічна доповідь	
Підготовка мультимедійної презентації	Аудиторна демонстрація презентації	
Складання реферату	реферат	
Аналіз рекомендованої літератури, формування конспекту виконання самостійної роботи	конспект	

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика щодо дедайтів та перескладання	Роботи, виконання і здача яких здійснюється з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання заліку можливе із дозволу деканату за наявності поважних причин або за письмовою заявою (апеляцією) здобувача до декана.
Політика щодо академічної доброчесності:	Здобувачі повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, згідно Кодексу академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf . У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності, робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. Викладач залишає за собою право змінити тему завдання.
Політика щодо відвідування та запізень:	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (воєнний стан, епідемії, хвороба здобувача, стажування за академічною мобільністю та ін.) навчання може відбуватись дистанційно в онлайн формі за графіком, погодженим із викладачем. У разі відсутності здобувача вищої освіти на практичному занятті, він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через усне опитування в позааудиторний час (час консультацій викладача) або відпрацювати це заняття шляхом написання реферату на тему, погоджену з викладачем. Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах.
Мобільні пристрої	Дозволяється використання мобільних пристроїв на практичних заняттях за необхідності групової роботи у спеціальних Додатках.
Поведінка в аудиторії:	Здобувачі беруть активну участь у заняттях: опитуваннях, дискусіях, під час практичних занять. Виконують навчальні завдання вчасно, відповідно до робочої навчальної програми. Здобувачі повинні дотримуватимуться правил поведінки в аудиторії на засадах партнерських стосунків, взаємоповаги, взаємопідтримки та взаємодопомоги.